

Warszawa, dnia 31.08.2023 r.

Dr hab. prof. AWF Michał Lenartowicz
Katedra Nauk Humanistycznych i Społecznych
Akademii Wychowania Fizycznego
Józefa Piłsudskiego w Warszawie

Ocena rozprawy doktorskiej

mgr. Kacpra Madeja

pt. „Sposoby wykorzystywania ucieleśnionego repozytorium dyspozycji i kompetencji przez kobiety profesjonalnie uprawiające mieszane sztuki walki”

Recenzowana praca poświęcona została kobietom uprawiającym profesjonalnie mieszane sztuki walki i objęła opis i analizę medialnego wizerunku ich sportowych biografii i zaangażowania w MMA oraz za pomocą wyników wywiadów pogłębionych daje wgląd w różnorodne uwarunkowania (konteksty) uprawiania przez kobiety MMA. Zgodnie z deklaracjami autora (s. 123) celem prezentowanych badań była 1) analiza pola MMA z perspektywy kontekstów, w jakich występują zawodniczki, 2) wskazanie i opisanie charakterystycznych dla różnych etapów kariery sportowej sposobów wykorzystywania ucieleśnionego repozytorium dyspozycji i kompetencji przez zawodniczki MMA, 3) wskazanie i opisanie reguł oraz norm społecznych dotyczących ciał zawodniczek, wynikających z logiki pola MMA oraz sposobów, w jakie wpływają one na praktyki i zachowania sportswomenek w ramach poszczególnych kontekstów oraz 4) wskazanie i opisanie wpływu różnych aktorów z otoczenia społecznego zawodniczek na sposoby i strategie przekształcania ich ciał. W pracy zastosowano dwa podejścia teoretyczne: Pierre’a Bourdieu (konceptcja pola, kapitałów, relacji między jednostką i strukturą społeczną) oraz Bernarda Lahire’a (konteksty, plural actor, stock [repozytorium]). Teorie Bourdieu są nadal stosowane w Polsce i na świecie do społecznych analiz sportu. Z wykorzystaniem teorii Lahire’a w polu sportu spotykam się po raz pierwszy w tej pracy. Pozytywnie oceniam dociekliwość doktoranta i otwartość na nowe w socjologii sportu podejście teoretyczne. W całej pracy autor korzysta dosyć wymiennie z siatek pojęciowych obu przywoływanych francuskich teoretyków, pisząc zarówno o polu sportu, jak i kontekstach działań zawodników i zawodniczek, czy wykorzystując pojęcia habitusu Bourdieu i repozytorium Lahire’a.

Doktorant podjął próbę oceny przydatności prezentowanych ujęć teoretycznych oraz ich siatek pojęciowych w badaniu pola sportu (oceny „zalet i wad poszczególnych pojęć z perspektywy projektowania procesu badawczego” s. 14). W sposób metodyczny, uporządkowany i spójny wprowadza czytelników w zawilosci teorii Bourdieu i Lahire’a. Część teoretyczną recenzowanego doktoratu oceniam bardzo dobrze i stanowi ona dużą zaletę pracy. Mgr Madej zwraca w niej słusznie uwagę na kluczową różnicę między oboma teoretykami polegającą na przyznaniu przez Lahire’a większego zakresu podmiotowości jednostkom i mniej deterministycznemu charakterowi jego koncepcji. Z perspektywy teorii Lahire’a i współczesnych ponowoczesnych tendencji społecznych krytykuje także przyjmowane przez Bourdieu założenie homogeniczności zbiorów jednostek takich jak klasy społeczne. Ten ostatni jest zresztą generalnie prezentowany jako tradycyjny determinista, a koncepcja Lahire jako odpowiedź na ponowoczesne tendencje społeczne, współczesną złożoność, indywidualizację i atomizację życia społecznego. Doktoranta z pewnością bardziej od koncepcji Bourdieu, którą traktuje słusznie jako dobrze już znaną, bardziej interesuje Lahire i jemu poświęca wyraźnie więcej uwagi. Bourdieu staje się więc punktem wyjścia i ramą odniesienia do dalszych analiz skupionych wokół bardziej chyba odpowiadających poglądom autora teorii Lahire’a. Przy wspomnianej wysokiej ocenie tej części pracy, przy opisie procesu socjalizacji z perspektywy teorii Lahire’a zabrakło mi m.in. odwołań do dawnej koncepcji socjalizacji do sportu Sewella¹ i innych prac dotyczących socjalizacji do sportu (w literaturze przywoływana jest jedna ze specjalistek w tej dziedzinie, Susan Greendorfer, ale nie jej prace dotyczące socjalizacji sportowej)². U Sewella odpowiednikiem „wyzwalaczy” Lahire’a (s. 26 w doktoracie) były tak zwane „sytuacje socjalizujące”. Rozumiem, że praca nie dotyczyła głównie socjalizacji do sportu, ale ze względu na wejście w obszar socjologii sportu ten element mógłby zostać nieco bardziej wzmocniony odwołaniami do stosownej (tak klasycznej, jak i nowszej) literatury.

¹ Sewell W.H. (1963), Some recent developments in socialization theory and research, *The Annals of the American Academy of Political Science*, 349.

² Jak np. klasyczne: Greendorfer S.L. (1983) Shaping the female athlete: The impact of the family, W: Boutilier, M.A., San Giovanni, L., *The Sporting Woman*, Champaign, IL: Human Kinetics Books, s. 135-155; Greendorfer S.L. i J.H. Lewko (1978) The role of family members in sport socialization of children, *Research Quarterly*, 49:2, s. 146-152.

Doktorant przeprowadził także ciekawe makroanalizy uwarunkowań społecznych współczesnego sportu, w tym (nawiązując do Kitchina i Howe 2013)³ analizy kolonizacji pól społecznych i stopniowego przekształcania logiki pola sportu ze sportowej na komercyjną. Wykorzystujące teorię Bourdieu uwagi doktoranta wpisują się w nurt komentarzy dotyczących współczesnej branży sportowo-medialnej (ang. *sport/media complex*; Borges, 2019: 276)⁴ i jej rozwoju do wskazywanej przez Richarda Giulianottiego i Dino Numerato (2018)⁵ hiperskomodyfikowanej wersji relacji globalnego sportu i kultury konsumpcyjnej,

Poza dobrą prezentacją tła i ram teoretycznych rozprawy, doktorant wszechstronnie przedstawił także dyscyplinę sportu, którą poddał analizie (rozdz. „Wybrane aspekty rozwoju mieszanych sztuk walki (MMA)”). Są to informacje przydatne, ale część z nich (przepisy, zasady walki, pozycje, rodzaje akcji itd.) mogłyby bez straty dla całości dzieła przeniesione zostać z części głównej rozprawy do załączników. Podoba mi się natomiast bardzo dobry, ekspercki opis rozwoju kobiecego MMA z uwzględnieniem ewolucji rywalizacji sportowej i jej kontekstu marketingowego oraz nawiązująca do prac Eliasa prezentacja procesu „sportyzacji” i „cywilizowania mieszanych sztuk walki” (od s. 82).

Praca poświęcona jest jednak głównie samym kobietom uprawiającym sport, w tym szczególnie zawodniczkom uprawiającym sporty walki. W tych nadal postrzeganych często jako głównie męskie dyscyplinach sportu zgodnie z tym, co pisze doktorant „nadal nie można mówić o ich pełnej inkluzji czy wyrównaniu statusu sportowców obu płci” (s. 124) i istnieje nadal duża luka w systemie wiedzy.

Zakres problemów badawczych podjętych przez autora i wynikających z przyjętych celów badań był bardzo duży. Badania objęły bowiem zarówno medialny wizerunek karier zawodniczek uprawiających MMA (ich biografii, treningu, przebiegu walk, problemów zdrowotnych itd.), jak i własny, wynikający z przeprowadzonych 13 wywiadów pogłębionych obraz przebiegu karier sportowych i różnorodnych uniwersalnych lub właściwych dla badanej płci problemów związanych z uprawianiem MMA. Doktorant koncepcję kontekstów i aktora

³ Kitchin, P. J., & Howe, P. D. (2013). How can the social theory of Pierre Bourdieu assist sport management research?. *Sport Management Review*, 16 (2), 123-134.

⁴ Borges F. (2019). Soccer clubs as media organizations: A case study of Benfica TV and PSG TV. *International Journal of Sport Communication*, 12(2): 275–294.

⁵ Giulianotti R., Numerato D. (2018). Global sport and consumer culture: An introduction. *Journal of Consumer Culture*, 18(2): 229–240.

pluralnego Lahire'a potraktował przy tym bardzo poważnie i uzyskaliśmy dzięki temu bardzo złożony i wielowymiarowy obraz kobiet uprawiających MMA i ich otoczenia społecznego. Obejmuje on zarówno chronologiczną analizę przebiegu rywalizacji sportowej (przygotowania do walki, promocja i marketing przed walką, same walki, obrazy „po bitwie”, analiza okresów między walkami) z perspektywy mediów (analiza treści artykułów prasowych i portali internetowych) i samych zawodniczek, jak i bardzo skrupulatny i bliski analizom teorii sportu opis treningu wydolnościowego, siłowego, technicznego, „robienia wagi” lub radzenia sobie z kontuzjami. Do tego otrzymujemy opis roli rozlicznych aktorów otaczających i wywierających duży wpływ na zawodniczki MMA, takich jak trenerzy, menadżerowie, działacze, instytucje sportowe, sponsorzy i widzowie. Liczba tych zagadnień jest bardzo duża, a wiele z nich można byłoby prawdopodobnie rozwinąć jako odrębne artykuły. Rozumiem jednak, że zamierzeniem autora było pokazanie całego wybranego pola rzeczywistości społecznej wraz z jego wielowymiarową złożonością.

Po lekturze pracy zgadzam się z autorem co do tego, że przedstawiona dysertacja stanowi ciekawe poznawczo i wartościowe merytorycznie uzupełnienie dorobku naukowego z zakresu socjologii sportu oraz (w mniejszym stopniu) socjologii ciała, a realizacja całego projektu wymaga dodatkowego docenienia ze względu na realizację badań empirycznych w roku 2021 w warunkach pandemii COVID-19 (o czym autor pisze na s. 135-137).

Doktorant wskazał na silną zewnętrzną presję jakiej podlegają zawodniczki MMA i dysproporcję między znaczeniem ich popularności medialnej a osiąganymi wynikami sportowymi. Przedstawił także sposoby celowego rozwijania posiadanego przez badane zawodniczki MMA repozytorium sportowych i pozasportowych kompetencji i dyspozycji.

Charakterystyka formalna rozprawy

Rozprawa doktorska jest dziełem obszernym i obejmuje 329 numerowanych stron, w tym 312 stron merytorycznych. Autor wykorzystał ponad 120 dobrze dobranych pozycji literaturowych. Praca napisana jest dobrym językiem i starannie zredagowana. Na strukturę pracy składa się osiem numerowanych rozdziałów oraz wstęp i zakończenie. Układ pracy jest prawidłowy i właściwy dla tego typu prac empirycznych. Jedyńm formalnym i merytorycznym niedostatkim dysertacji jest moim zdaniem brak dyskusji wyników badań własnych z literaturą przedmiotu. Funkcji tej nie spełnia bardzo zwięzłe i informacyjne

jedynie zakończenie (4,5 strony). Są w Polsce dostępne wyniki badań mężczyzn uprawiających MMA obejmujące podobne grupy zagadnień do opisywanych w recenzowanym doktoracie (m.in. drogi wchodzenia do MMA, trening sportowy, problemy zdrowotne, „robienie wagi” itd.; vide przywoływana w pracy publikacja Dobrzyckiego 2022), do których autor mógłby się w dyskusji odwołać odnajdując być może kolejne różnice lub podobieństwa dotyczące zawodników i zawodniczek MMA.

Uwagi podsumowujące i wnioski końcowe

Recenzowana praca ma wiele zalet, a autor skutecznie osiągnął wskazane cel badań i odpowiedział na postawione pytania badawcze. Do głównych zalet pracy należy moim zdaniem zaliczyć bardzo dobre osadzenie projektu w teorii socjologicznej i kompleksowy charakter badań w nadal mniej zbadanym przez socjologów sportowym polu kobiecego MMA.

W mojej ocenie rozprawa doktorska mgr. Kacpra Madeja pt. „Sposoby wykorzystywania ucieleśnionego repozytorium dyspozycji i kompetencji przez kobiety profesjonalnie uprawiające mieszane sztuki walki” stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, wskazuje na ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w naukach socjologicznych i umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. W związku z powyższym wnioskuję o dopuszczenie mgr. Kacpra Madeja do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Z poważaniem,

Dr hab. prof. AWF Michał Lenartowicz